

Adviescommissie
Gegevensverstrekking Weigerende
Observandi
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Jaarverslag 2021

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Hoofdstuk 1	
1.1 Inleiding	7
1.2 Advies in 2021	7
1.3 Beslissing van de officier van justitie	8
1.4 Beschikking van het gerechtshof Arnhem - Leeuwarden	8
1.5 Beroep in cassatie bij de Hoge Raad	9
1.6 Persoonsgegevens betrokkene	9
1.7 Doorlooptijd	9
Hoofdstuk 2	
2.1 Inleiding	11
2.2 Interne bijeenkomst	11
2.3 Bijeenkomst met ketenpartners	11
2.4 Monitor weigeruitspraken	12
Bijlage	
Samenstelling Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende Observandi	15

Inleiding

De Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende Observandi (verder: AGWO) brengt in opdracht van de officier van justitie advies uit over de aanwezigheid en bruikbaarheid van persoonsgegevens betreffende een mogelijke gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens van een betrokkene, die wordt verdacht van een ernstig strafbaar feit en medewerking aan gedragsdeskundig onderzoek weigert.

De advisering geschiedt op basis van artikel 37a lid 6 – 9 Wetboek van Strafrecht (verder: Sr). In dit artikel is de regeling weigerende observandi neergelegd. Deze regeling is nader uitgewerkt in het Besluit adviescommissie gegevensverstrekking weigerende observandi (verder: Bagwo). Nadere regels over de samenstelling en de onafhankelijkheid van de AGWO zijn uitgewerkt in het Instellingsbesluit Adviescommissie gegevensverstrekking weigerende observandi (verder: Instellingsbesluit).

De AGWO bestaat uit drie artsen, waarvan twee psychiaters, twee psychologen en drie juristen. Een van de psychiaters is voorzitter van de commissie. De andere psychiater is vicevoorzitter. De AGWO wordt ondersteund door een onafhankelijk bureau.

In artikel 9 van het Instellingsbesluit is bepaald dat de commissie aan de minister voor Rechtsbescherming jaarlijks een verslag aanbiedt over de activiteiten van de commissie in het voorafgaande kalenderjaar. In het voorliggende jaarverslag is informatie opgenomen over het eerste advies dat is uitgebracht, waaronder een beknopte samenvatting van de procedure en de overwegingen die aan dit advies ten grondslag hebben gelegen. Ook wordt ingegaan op een aantal activiteiten die de AGWO, onder andere in samenspraak met ketenpartners, heeft ondernomen om trends en ontwikkelingen in de praktijk in beeld te brengen en de eigen deskundigheid te bevorderen.

Hoofdstuk 1

Kerntaak

1.1 Inleiding

De AGWO heeft op grond van art. 37a lid 6 – 9 Sr en artikel 2 van het Instellingsbesluit tot taak de officier van justitie in diens opdracht te adviseren over de aanwezigheid en bruikbaarheid van persoonsgegevens over een mogelijke psychische stoornis bij een verdachte. Voor de uitvoering van deze taak vraagt de AGWO behandelgegevens op bij (voormalig) behandelaren van de betrokken verdachte. De AGWO beoordeelt vervolgens welke gegevens bruikbaar zijn om te worden benut door gerechtelijk deskundigen bij een aanvullend gedragsdeskundig onderzoek naar de aanwezigheid van een geestesstoornis bij de weigerende observandus. In een schriftelijk advies aan de officier van justitie motiveert de AGWO met een zekere abstractie welke gegevens als bruikbaar worden aangemerkt. De gegevens zelf blijven onder de AGWO.

Na ontvangst van het advies, kan de officier van justitie besluiten een vordering tot gegevensverstrekking in te dienen bij de penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Deze gerechtelijke instantie kan een machtiging voor verstrekking van de gegevens afgeven als het gebruik van de beschreven gegevens voor aanvullend gedragsdeskundig onderzoek ten behoeve van de strafzaak noodzakelijk en proportioneel wordt geacht. De gegevens worden pas aan gerechtelijk deskundigen doorgezonden als de beslissing van het gerechtshof onherroepelijk is geworden. Beroep in cassatie bij de Hoge Raad staat immers open voor zowel de verdachte als het openbaar ministerie.

Zodra de AGWO van de officier van justitie verneemt dat de machtiging voor verstrekking van de behandelgegevens onherroepelijk is geworden, verstrekt de AGWO de in het advies als bruikbaar aangemarkeerde behandelgegevens aan de benoemde gerechtelijk deskundigen. Na verstrekking van de gegevens worden ze vernietigd. De behandelaren die de gegevens aan de AGWO hebben verstrekt, worden door de AGWO geïnformeerd over de doorverstrekking en de vernietiging van de gegevens.

Op grond van artikel 2.6 Bagwo vergadert de AGWO zo vaak als nodig is om haar taak goed te kunnen uitvoeren. Voor de advisering in een concrete casus bestaat de commissie altijd uit twee artsen, onder wie een psychiater die tevens de voorzitter is, één psycholoog en twee juristen. Een secretaris woont de vergadering ter verslaglegging bij en concipieert na afloop het advies, dat na goedkeuring door de commissie aan de officier van justitie wordt verzonden.

Op grond van artikel 8 lid 1 Instellingsbesluit adviseert de AGWO onafhankelijk en zonder ruggespraak. De onafhankelijke positie van de AGWO is gewaarborgd doordat de AGWO geen aanwijzingen van de minister, het openbaar ministerie of enig ander persoon of orgaan ontvangt over de te hanteren methodiek, de oordeelsvorming en de inhoudelijke advisering. De onafhankelijkheid wordt benadrukt door de vestiging van de AGWO in Utrecht. Op de leden van de AGWO rust op grond van artikel 8 lid 3 Bagwo een geheimhoudingsplicht ten aanzien van de gegevens waarover zij bij de uitoefening van hun taak de beschikking krijgen.

1.2 Advies in 2021

In 2021 heeft de AGWO advies uitgebracht in één zaak. Op 21 oktober 2021 is een last tot advisering ontvangen. De in de last genoemde behandelaren en instellingen zijn binnen een week aangeschreven. In totaal zijn negen instellingen en/of behandelaren aangeschreven. Vier organisaties hebben persoonsgegevens van de betrokkene verstrekt, die bij hen in bezit waren omdat de betrokkene bij hen in behandeling is geweest, dan wel is onderzocht. De meeste instellingen konden de gegevens snel digitaal aanleveren. Bij een enkele instelling was meer toelichting nodig voordat de gegevens werden toegestuurd. De AGWO heeft in totaal 45 unieke documenten ontvangen.

Op 23 november 2021 zijn de ontvangen persoonsgegevens door de AGWO besproken tijdens een commissievergadering. Beoordeeld is in hoeverre de aangedragen gegevens relevant zijn om door benoemde gedragsdeskundigen te worden gebruikt bij hun onderzoek naar de aan-, dan wel afwezigheid van een stoornis van de geestvermogens of gebrekkige ontwikkeling bij betrokkene, tijdens het plegen van het strafbare feit dat ten laste is gelegd.

13 documenten zijn aangemerkt als bruikbaar voor het aanvullende gedragsdeskundige onderzoek door gedragsdeskundigen die daartoe worden benoemd. In het advies aan de officier van justitie is gemotiveerd om welke redenen deze stukken bruikbaar worden geacht. Hierbij is getracht een zekere abstractie te hanteren om de doorbreking van het medische beroepsgeheim zo gering mogelijk te houden. Conform artikel 2.9 Bagwo is in ieder geval gemotiveerd of de ontvangen persoonsgegevens informatie bevatten over:

- Een diagnose, een classificatie van een stoornis, dan wel overige symptomen of factoren die kunnen duidelijker op de mogelijke aan- of afwezigheid van een stoornis.
- De ontwikkeling van de persoonlijkheid van de verdachte.
- Het soort verleende zorg, het soort behandeling, de periodes van behandeling en het type behandelaar, alsmede het al dan niet afronden van een behandeling en bijzonderheden over de behandeltrouw van de verdachte.

1.3 Beslissing van de officier van justitie

Op basis van het advies van de AGWO heeft de officier van justitie besloten een vordering tot gegevensverstrekking in te dienen bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. Deze vordering is op 21 december 2021 door het gerechtshof ontvangen.

1.4 Beschikking van het gerechtshof Arnhem - Leeuwarden

Op 20 januari 2022 heeft de penitentiaire kamer van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden in een besloten raadkamerprocedure de vordering tot gegevensverstrekking behandeld. De verdachte en diens raadsman zijn gehoord, conform de wettelijke verplichting op grond van artikel 37a lid 8 Sr. Ook de voorzitter van de AGWO is gehoord, conform de mogelijkheid die daartoe wordt geboden in ditzelfde lid. De advocaat-generaal heeft de vordering tot gegevensverstrekking toegelicht.

Het gerechtshof heeft besloten dat verstrekking van de als bruikbaar aangemerkte persoonsgegevens van de verdachte niet proportioneel en niet noodzakelijk is. De doorbreking van het medische beroepsgeheim en de inbreuk die gemaakt zou worden op het recht op een privéleven voor de verdachte (art. 8 EVRM), die met deze verstrekking gepaard zouden gaan, werden niet gerechtvaardigd door een dwingende eis in het algemeen belang. Het gerechtshof heeft voorts geconcludeerd dat in dit concrete geval niet een zodanige noodzaak tot het onderzoeken van het bestaan van een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens is gebleken, die een doorbreking van deze belangrijke rechten zou rechtvaardigen. De vordering van het openbaar ministerie is afgewezen.

1.5 Beroep in cassatie bij de Hoge Raad

Het openbaar ministerie heeft cassatie bij de Hoge Raad ingesteld. De behandeling van deze zaak in cassatie is thans lopende. Derhalve kan er geen inhoudelijke weergave van het oordeel in cassatie worden gegeven in dit verslag.

1.6 Persoonsgegevens betrokkene

Totdat de rechterlijke beslissing onherroepelijk is geworden, blijven de verkregen persoonsgegevens van de betrokken verdachte bewaard bij de AGWO. De gegevens worden digitaal bewaard in een beveiligd systeem en zullen, op grond van artikel 2.11 Bagwo, zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk negentig dagen na de volgende situaties, worden vernietigd:

- Ontvangst van een bericht van de officier van justitie dat een afwijzende beschikking van de penitentiaire kamer onherroepelijk is geworden.
- Verstrekking van de in het advies als bruikbaar aangemerkte gegevens aan de gerechtelijk rapporteurs.

1.7 Doorlooptijd

Op grond van artikel 37a lid 6 Sr rust op de AGWO een inspanningsverplichting om de officier van justitie uiterlijk 30 dagen na ontvangst van de last te adviseren. In 2021 heeft de AGWO 33 dagen na ontvangst van de last een advies uitgebracht aan de officier van justitie. Het gerechtshof heeft in de beschikking van 3 februari 2022 bevestigd dat het tijdig adviseren een inspanningsplicht voor de AGWO inhoudt. In deze beschikking is tevens vastgesteld dat de enkele overschrijding van de termijn voor advisering niet kan leiden tot afwijzing van de vordering tot gegevensverstrekking. Er zijn geen rechtsgevolgen verbonden aan de termijnoverschrijding. Dit sluit aan bij hetgeen de wetgever hierover heeft beschreven in de Nota van Toelichting bij het Bagwo (p. 29). In hoeverre de termijn voor advisering wordt gehaald, is in de praktijk in belangrijke mate afhankelijk van het tempo waarin de aangeschreven behandelaren/instellingen hun dossier insturen. In dit concrete eerste geval moest worden gewacht op een reactie van negen behandelaren/instellingen. De AGWO heeft de nodige inspanningen verricht en heeft ernaar gestreefd de gestelde termijn te halen, waardoor de overschrijding beperkt is gebleven tot enkele dagen.

Hoofdstuk 2

Overige

activiteiten

2.1 Inleiding

Ter deskundigheidsbevordering, om trends en ontwikkelingen in de praktijk in beeld te brengen en bij te dragen aan optimalisering van de werkpraktijk heeft de AGWO in 2021 een aantal activiteiten ondernomen. Dit betreffen bijeenkomsten, al dan niet met ketenpartners zoals het openbaar ministerie en het Pieter Baan Centrum (verder: PBC), en onderzoeksactiviteiten om de werkpraktijk van gedragsdeskundigen en strafrechters te duiden. In dit hoofdstuk worden deze activiteiten toegelicht.

2.2 Interne bijeenkomst

De AGWO is als commissie digitaal bijeengekomen op 15 februari 2021. Tijdens deze bijeenkomst is jurisprudentie geanalyseerd. Hiervoor is een aantal uitspraken geselecteerd van strafzaken, waarin de betrokkene werd verdacht van een ernstig geweldsmisdrijf, medewerking aan gedragsdeskundig onderzoek had geweigerd en klinisch was geobserveerd in het PBC. Vier opvallende uitspraken zijn doorgenomen om trends en knelpunten in de praktijk inzichtelijk te maken. Op deze wijze is getracht een indruk te krijgen van het referentiekader van rechters/raadsheren. De verkregen inzichten heeft de AGWO gebruikt om het eigen beoordelingskader te actualiseren en zo optimaal mogelijk af te stemmen op de praktijk van de strafrechtspraak.

2.3 Bijeenkomst met ketenpartners

Via de analyse van jurisprudentie kan de AGWO zicht verkrijgen op het referentiekader van rechters/raadsheren. Uit de uitspraken is lastiger te destilleren hoe de werkpraktijk van gedragsdeskundigen in het PBC en binnen het openbaar ministerie zich ontwikkelt. Er worden immers louter passages uit de PBC-rapportage weergegeven in een rechterlijke uitspraak, de eis van het openbaar ministerie (het standpunt over de sanctie) wordt (vaak summier) weergegeven en de rechtbank/het gerechtshof motiveert welke elementen uit de gedragsdeskundige rapportages worden gebruikt voor de oplegging van de sanctie. Als er een weigerzaak aan de AGWO wordt voorgelegd, is het van belang dat er in het advies rekening kan worden gehouden met de werkpraktijk van gedragsdeskundigen bij het PBC. Aan hen worden eventuele aanvullende gegevens over de psychische gezondheid van de verdachte immers toegestuurd, zodat een aanvullende rapportage kan worden opgesteld. Tevens is het van belang dat het advies van de AGWO voldoende handvatten biedt voor het openbaar ministerie, zodat kan worden beoordeeld of het aangewezen is om over te gaan tot het indienen van een vordering tot gegevensverstrekking.

Om meer zicht te krijgen op elkaars werkpraktijk en ter optimalisatie van deze praktijk heeft er op 11 mei 2021 een digitale bijeenkomst plaatsgevonden, die is georganiseerd in samenspraak met het PBC en het openbaar ministerie. Een aantal vertegenwoordigers van de AGWO, het PBC en het openbaar ministerie was bij deze bijeenkomst aanwezig. Aan de hand van een concrete casus (een onherroepelijke rechterlijke uitspraak) is met elkaar verkend welke knelpunten en ontwikkelingen in de praktijk worden ervaren. Er is specifiek gesproken over de aanpak van strafzaken, waarbij de betrokkene wordt verdacht van een ernstig geweldsmisdrijf, medewerking aan gedragsdeskundig onderzoek weigert en klinisch is geobserveerd in het PBC. Deze bijeenkomst was waardevol om ervaringen met elkaar te delen en te verkennen in welke gevallen toepassing van de regeling weigerende observandi van toegevoegde waarde zou kunnen zijn.

2.4 Monitor weigeruitspraken

Bij oprichting heeft de AGWO ter voorbereiding van haar werkzaamheden een eigen beoordelingskader geformuleerd. Beoogd werd om dat kader aan de hand van casuïstiek verder te ontwikkelen. In het eerste jaar van haar bestaan is er geen enkele zaak aan de AGWO voorgelegd. Hierdoor kon zich nog geen praktijk ontwikkelen. Wel werden in een aantal bijeenkomsten diverse vonnissen besproken inzake weigerende observandi, waaronder vonnissen waarin de rechter bij ontbreken van een gedragsdeskundig oordeel over het al dan niet bestaan van een stoornis zelf de bouwstenen vond om in juridische zin een stoornis vast te stellen. Kennisname van die vonnissen heeft de AGWO scherper doen beseffen dat zowel het referentiekader van deskundigen als dat van de strafrechter sinds een aantal jaar aan (maatschappelijke) verandering onderhevig is:

- Deskundigen, ook die van het PBC, lijken verder te gaan in het beschrijven van (disfunctioneel) gedrag en lijken daarmee te anticiperen op de rechterlijke beoordeling.
- Rechter lijken deze en andere bouwstenen vaker te gebruiken om met het oog op het opleggen van een terbeschikkingstelling zelf een stoornis vast te stellen.

De AGWO vindt het voor de ontwikkeling van het eigen beoordelingskader van belang om de genoemde veranderingen te onderzoeken en te volgen. De commissie wil dat doen door de vonnissen in PBC-(weiger)zaken te verzamelen en te analyseren. Deze activiteit heeft als werktitel: Monitor weigeruitspraken.

In 2021 is een onderzoeksvoorstel geformuleerd en er is een dataset voor het onderzoek ontwikkeld. Deze voorbereidende activiteiten zijn afgestemd met het WODC, met het oog op de evaluatie van de regeling weigerende observandi. Ook is onderzocht of voor de analyse van weigeruitspraken gebruik zou kunnen worden gemaakt van verzamelde uitspraken bij het openbaar ministerie, het PBC of de rechtspraak. Systematisch onderzoek zou de validiteit ervan immers ten goede komen. Om redenen van privacy is het niet mogelijk gebleken om toegang tot deze uitspraken te verkrijgen. Vervolgens is ervoor gekozen louter gepubliceerde jurisprudentie voor het onderzoek te gebruiken. Deze uitspraken zijn openbaar gemaakt en derhalve toegankelijk voor de AGWO. Dat het onderzoek zich beperkt tot gepubliceerde uitspraken heeft tot gevolg dat met het onderzoek slechts een indruk kan worden verkregen van de werkpraktijk. Deze indruk kan door de AGWO worden benut om het eigen beoordelingskader te optimaliseren. Tevens kunnen de bevindingen worden gedeeld met ketenpartners om gezamenlijk te verkennen of optimalisatie van de werkpraktijk gewenst is. Het onderzoek wordt in 2022 nader vormgegeven.

Bijlage

Samenstelling Adviescommissie Gegevens- verstrekking Weigerende Observandi

Voorzitter

prof. dr. R.J. (Robbert-Jan) Verkes – psychiater

Vicevoorzitter

dr. T.W.D.P. (Titus) van Os – psychiater

Arts

drs. H.C. (Hilda) Tjeerdsma – neuroloog

Gedragdeskundigen

drs. P.C. (Peter) Braun – psycholoog

dr. W.F.J.M. (Wim) van Kordelaar – psycholoog

Juristen

prof. mr. J.C.J. (Jos) Dute

mr. T.E. (Tineke) Stikker

mr. D.M. (Diederik) Thierry

Secretarissen

mr. D.A.J. (Diana) Buylinckx

mr. H.G. (Ellen) Leentvaar-Loohuis

Contactgegevens:

Telefoonnummer secretariaat: 0880-71 39 00

E-mailadres: AGWO@avt.minjus.nl

Website: www.adviescommissieweigerendeobservandi.nl

Colofon

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Adviescommissie Gegevensverstrekking Weigerende Observandi

Postbus 24019 | 3502 MA Utrecht

T 0880 713 900 | AGWO@avt.minjus.nl

www.adviescommissieweigerendeobservandi.nl

April 2022

De AGWO adviseert bij een zeer ernstig misdrijf de officier van justitie over de bruikbaarheid van medische gegevens over de verdachte.

Dit voor de eventuele vaststelling van een psychische stoornis.